

УДК 343.46

ПРО ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БОРотьБИ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ

Бояров В.І., к.ю.н., доцент

Академія адвокатури України (м. Київ)

1. Боротьба з організованою злочинністю (як і зі злочинами терористичної спрямованості) передбачає наявність таких умов (окрім, безумовно, здійснення масштабних соціально-економічних заходів щодо скорочення резервної армії організованої злочинності): по-перше, законодавчого забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства (надання гарантій безпеки в разі дачі особами свідчень, які викривають учасників організованих злочинних угруповань (ОЗУ)); по-друге – законодавчого закріплення можливості (для слідчого, прокурора або суду (зараз провадження в кримінальній справі у зв'язку із дійовим каяттям може бути закрито тільки судом (ст. 7¹ КПК)). Аналогічно і звільнення від кримінальної відповідальності за таких умов конкретних осіб (ст. 7² КПК) закриття кримінальних справ стосовно окремих учасників злочинних угруповань у разі їх дійового каяття (тобто гарантування за деяких умов звільнення активних учасників ОЗУ від покарання у разі їхньої активної участі у викритті злочинної діяльності інших учасників угруповання).

2. В Україні з 1994 року діє Закон “Про забезпечення безпеки осіб, які приймають участь у кримінальному судочинстві” (у 2000 році до діючого КПК України внесені відповідні доповнення та зміни). Тобто формально зараз є можливість для створення відповідних умов стосовно осіб, які викривають лідерів та активних членів ОЗУ (хоча існують суттєві проблемні питання, які виникають під час застосування таких заходів, зокрема, стосовно допустимості їх як доказів, що потребує вирішення в законодавчому порядку) [1].

3. Закон України “Про організаційно-правове забезпечення боротьби з організованою злочинністю” першим передбачив (п.2 ст.14) часткове або повне звільнення від кримінальної відповідальності та покарання учасника ОЗУ, “якщо він ... сприяє викриттю організованого злочинного угруповання та вчинених ними злочинів”.

Але дійове каяття, про яке фактично йдеться в цьому Законі, законодавчо було визначено лише в ст.45 КК України 2001 року. При цьому передбачена можливість звільнення від кримінальної відповідальності особи, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості (тобто ті, за які законом (ч.2 ст.12 КК) передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк не більше двох років).

Між тим, і стаття 255 КК, яка передбачає відповідальність за створення злочинної організації, у частині 2 також надає можливість звільнення від кримінальної відповідальності учасників ОЗУ у разі їх дійового каяття і це положення також не поширюється на організатора або керівника злочинної організації.

За таких умов слідство фактично не має можливості використання дійового каяття стосовно осіб, які володіють найбільш цікавою інформацією – з числа лідерів та активних учасників ОЗУ, які, крім створення злочинної організації, як правило, приймають участь і у вчиненні тяжких злочинів у складі угруповання (про це ж йдеться у ч.5 ст.258 КК – де прямо передбачена умова звільнення від кримінальної відповідальності “...якщо в її діях немає складу іншого злочину”).

4. Ще у другій половині ХХ ст. у світі гостро постало питання про реформування кримінальної юстиції. У законодавстві деяких країн з'явилися угоди про визнання вини або згода з обвинувальним висновком (наприклад, конформідад в Іспанії або паттеджаменто в Італії). Але головна їх мета утилітарна – процесуальна економія, інша (з боку обвинуваченого) – пом'якшення покарання. Фактично йдеться про перехід від принципу офіційності (обов'язкового публічного переслідування у кожному випадку вчинення злочинного діяння) до принципу суспільної доцільності. А все це далеко від інтересів встановлення істини у справі.

За відомих обставин (наприклад, можливі зловживання) прийняття цих положень в Україні не можливо і загалом у цьому немає потреби (хоча відповідно до ч.3 ст.299 КПК України в редакції Закону №2533-III від 21.06.01р. суд вправі, якщо проти цього не заперечують учасники судового розгляду, визнати недоцільним дослідження доказів стосовно тих фактичних обставин справи та розміру цивільного позову, які ніким не оспоруються). Як не готові ми, до речі, і до прийняття законодавства, аналогічного закону (США) про контроль організованої злочинності (відомий як закон RICO – Racketeer Influenced

and Corrupt Organizations), із яким закономірно пов'язують успіх правоохоронних органів США в боротьбі з організованою злочинністю.

5. Тому зараз вже виникла нагальна необхідність прийняття в Україні законодавства, де була б передбачена відповідна процедура закриття справ стосовно окремих учасників ОЗУ або терористичних груп, у разі їх дійового каяття (у тому числі, коли вони вчинили злочини, які можуть бути віднесені до категорії тяжких).

Тобто необхідно визначити умови, за якими справа закривається:

- визначити суб'єкти застосування (слідчий, прокурор, суддя та ін.);
- перелік осіб, до яких може бути застосоване таке положення (у тому числі активні учасники ОЗУ);
- процедура застосування (наприклад, виділення справи стосовно таких осіб в окреме провадження та закриття її надалі щодо такої особи протягом визначеного терміну після набуття чинності вироку стосовно інших осіб, яких він викриває та ін.).

Відповідні законодавчі акти вже прийняті в наших сусідів, зокрема в Республіці Польщі це Закон "Про головного свідка" від 25.06.97р.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бояров В.І. Деякі питання захисту свідків за законодавством України // Право України. - 2001. - № 12. - С.99-102.
2. Бояров В.І., Руденко М.В. Анонімність свідків: "за" і "проти" // Адвокат. - 2001. - №3-4. - С.13-15.